

לב המזעזעים

עלון חודשי בענייני הלכה ומנהגים, מתוך סדרת הספרים "לב המזעזעים"

גיליון קסא

הלכות והליכות בענין חומרת הדיבור בשעת התפילה

בחומרת המדבר

מונע מהתפילות להתקבל

"השיחה בבית הכנסת וכל שכן בשעת התפילה מונעת מהתפילות מלהתקבל, לכן אל תתפלא כי כמה תפילות אדם מתפלל ולא נענה ח"ו ומרובה מידת טובה" (ספר יערות דבש ח"א דרוש ז).

המדברים בבית הכנסת יוצרים ענן שמונע את התפילות מלעלות

אותם המדברים בבית הכנסת בוראים ענן שמונע מהתפילות לעלות ועל זה נאמר (איכה ג מז) "סכותה בענן לך מעבור תפילה" (ספר יערות דבש ח"א דרוש ז).

ר' חיים פלאגי כתב "בזמן חזרת הש"ץ יש שלשה סוגים של אנשים, צדיקים גמורים שהקב"ה מכניס אותם לפניו ונותן להם שאלתם, והבינונים הקב"ה נותן להם שאלתם מבחוץ בלי להכניס אותם, והרשעים הקב"ה דוחה מפניו ואינו נותן להם שאלתם.

ומי נקראים הרשעים אותם אנשים שפוסקים לשמוע את הברכות והשבח של הקב"ה בחזרת הש"ץ ומדברים דברים בטלים" (בספרו תוכחת חיים פרשת תרומה מאמרו הזוהר בתיקונים תיקון ח).

בתי כנסיות חרבות

המשנ"ב (קכד ס"ק כז בשם הא"ר) כותב "אוי לאנשים המשיחים בשעת התפילה כי ראינו כמה בתי כנסיות שנחרבו בשביל עון זה" (וכן בספר יערות דבש חלק א דרוש ט תולה חורבן בתי כנסיות בפראג בעוון זה).

[ובעת השואה הנוראה היה זה לפלא גדול בעיני שומרי המצוות אשר הצורר ימ"ש הכרית כשליש מהעם היהודי של בני אשכנז במדינות אירופה, ואילו למדינות ספרד לא הגיע וביאור הענין שעמדה להם ליהדות ספרד להינצל מן הגזרה בזכות ששמרו מאוד על קדושת בתי הכנסת ולא היו משיחין בשעת התפילה (בשם האדמו"ר מגור בעל האמרי אמת, תשובות והנהגות או"ח א קנז)].

[וידוע שישנו בית כנסת [אייזמן] בבלגיה שהקפידו שלא לדבר בשעת התפילה ובית כנסת הזה לא חרב

"צריך האדם להתבונן איך היה עומד לפני מלך בשר ודם ומדבר דברים בטלים שאינו נוגעים למלך הלא יחתכו את ראשו קל וחומר כשעומד בבית הכנסת ובבית המדרש לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ואיך לא יבוש מפניו" (ספר חרדים סו פז).

שתיקה בשעת התפילה

אורחות חיים (הלכות תפילה פב) בשם רבינו יונה (הובא בב"י קכד): "ולא ישיח שיחת חולין בשעה שהש"ץ מתפלל ואם שח הוא חוטא וגדול עונו מנשוא וגוערין בו" (שו"ע קכד ז).

שו"ע (קנא א): צריך ליזהר הרבה שלא לדבר בבית הכנסת שיחת חולין אפילו שלא בשעת התפילה, וכל שכן וק"ו בשעת התפילה (עיין משנ"ב שם ס"ק ב).

ערוך השולחן (קנא י): "ולפיכך בתי כנסות ובתי מדרשות אין נוהגים בהם קלות ראש כגון שחוק והיתול ושיחה בטילה.

שו"ע הרב (קכד י): "לא ישיח שיחת חולין וכו' שכל המשיח בבית הכנסת בשעה שהציבור עוסק בשבחו של מקום מראה עצמו שאין לו חלק באלוקי ישראל".

אבי השל"ה: "אל תדברו שיחת חולין בבית הכנסת ואפילו לצורך גדול כי עון גדול הוא מי שמדבר בבית הכנסת וגורם רעה לעצמו, האמנם אלם תעשו עצמיכם כאילים כשתעמדו בבית הכנסת" (צוואת יש נוחלין לאבי השל"ה).

בטעם חומרת הדיבור בשעת התפילה

לפי שכל המשיח בבית הכנסת בשעה שהציבור עוסקים בשבחו של מקום מראה עצמו כאילו שאין לו חלק באלוקי ישראל ואפילו העוסק בתורה שאינו חוטא כל כך לא יפה הוא עושה (צוואת אבא קרן י עמוד עבודה).

טעם אחר: שלא רק מקלקל לעצמו שלא תתקבל תפילתו, אלא גורם לכל העם שלא יתקבל תפילתן (יערות דבש דרוש ז).

המדבר שיחת חולין טוב לו שלא יבוא

החיד"א בפתח עיניים (הובא בכף החיים קנא ח) כותב "המדבר בבית הכנסת שיחת חולין טוב לו שלא יבוא כל עיקר, כי הוא חוטא ומחטיא והשטן מקטרג, ואומר היום קצר לדבר, עד שצריך גם בשעת התפילה לדבר".

העלון לע"נ אבי מורי

הגאון ר' מאיר אריה בן הרב ר' יוסף לב זצ"ל

בעמח"ס "עבודת היום" ו"מאור הקדוש" על סדר קדשים

אשר עמל ויגע כל חייו בלימוד הלכות עבודת הקרבנות ובנין המקדש

נלקח לבית עולמו ז' טבת תשפ"א

פרעות ת"ח ות"ט

פרעות ת"ח ות"ט נגלו בשאלת חלום שנגרמו מחמת "דיבור בשעת התפילה"

יש הנוהגים: לעשות "מי שברך" מידי שבת בשבתו לכל הנזהר מלדבר בבית הכנסת בשעת התפילה, (מנהגי וורמיישא דף מב) **צורת אמירתו** ותפילה זו אומר הבעל תפילה בקול לאחר יקום פורקן לפני אב הרחמים והקהל עונה אחריו אמן (מובא בסידורים).

תיקן בעל התוס' יו"ט (הנוסח מתולדות התוספות יו"ט הנדפס בסוף ספר מגילת איבה לבעל התוס' יו"ט) נוסח דומה בעקבות גזרות ת"ח ות"ט. לאחר שערך שאלת חלום מן השמים ומתוך סיגופים ותפילות התחנן. כי יגלו לו בשל מה באה הגזירה הנוראה הזאת על ישראל, ומהשמים ענו לו בשל התנהגות של קלות ראש בבתי הכנסת ושיחות בשעת התפילה (הובא בקונטרס ש"י למורא עמוד כה וע').

עונש של מי שמדבר בשעת התפילה

מקיפים כל גופו בקוצים

מי ששח שיחת חולין בבית הכנסת מקיפים לו כל גופו בקוצים (בעל הטורים דברים כו ט).

גחלי רתמים

מובא במדרש, שאליהו הנביא התגלה אל אדם אחד שהיה חותנו של איזה צדיק שמת, ואליהו לקחו להראות לו את הגיהנם ובין היתר ראה שם בני אדם ובפיהם גחלי רתמים, אמר לו אליהו הם לבני אדם שמספרים בבית הכנסת בשעת התפילה ועסוקין בדברי שיחה (דרכי תשובה עמוד רנז).

"משא אלפי גמלים טעונים"

אמר ר' יוסי בן קיסמא, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגעתי באליהו הנביא זכור לטוב ועמו כמה אלפים גמלים טעונים, אמרתי לו במה הם טעונים אמר לי באף ובחימה **לעשות נקמה למי שמדבר בין קדוש לברוך**, ובין ברכה לברכה, בין פרק לפרק, ובין אמן יהא שמיה רבה ליתברך, ובין גאולה לתפילה ולא עוד, אלא שאין תפילתו נשמעת (מדרש שוחר טו, משנ"ב נו ס"ק א, ב"י נו ג).

"פניו מוריקות"

מעשה בחסיד אחד שבא לחסיד אחר כמותו בחלום, וראה שהיו פניו מוריקות אמר לו מדוע פניך מוריקות אמרו לו החסיד מפני שלא הייתי מקפיד **והייתי מדבר בשעה שהש"ץ היה אומר "ויוכלו" ובברכת "מגן אבות" וב"יתגדל" (טור רסח בשם ספר חסידים סימן נח, משנ"ב שם ס"ק כו).**

כתם על מצחו

מעשה בחכם שנראה לתלמידו בחלום וראה התלמיד שהיה כתם במצח של הרב, ואמר לו רבינו, מפני מה נהיה לך כך, אמר לו הרב **מפני שלא הייתי נזהר לדבר בשעת הקדיש ואפילו**

בשואה, ונשאר שם כל הספרי הקודש ותשמישי קדושה במקומם ללא כל היזק (וספר כבוד בית ה' עמוד רכה, ספר קדושת בית הכנסת עמוד י).

מביא קטרוג על ישראל

על כל קטרוג שהשטן מקטרג לפני הקב"ה, כגון ישראל גנבים הם, במידת רחמיו משיב לו, מי אמר אם אומות העולם היו מקבלים התורה שלא היו גנבים וגזלנים יותר מישראל, אבל אם מקטרג ואומר "ישראל אין להם יראה שהם מדברים בבתי כנסיות", לזה אין כביכול תירוץ לקב"ה, כי עכשיו ראינו באומות העולם העומדים בתפילתם באימה ובריאה ומיד נותן הקב"ה רשות למשחית לחבל באומות העולם (ספר דרך משה הנדפס עם הספר הגן לחסיד קדמון).

מונעים בניהם מחיי העולם הבא

הסמ"ק כותב (מצוה יא) "ואם כן אוי להם למדברים דברים בטלים או עושים שחוק וקלות ראש בבית הכנסת בשעת התפילה ומונעים בניהם מחיי העולם הבא".

ביאור על פי הגמרא (סנהדרין קי, ב) "קטן מאימתי הוא בא לעולם הבא משום ר"ע אמרו משעה שיאמר אמן וכו'" ואוי להם למדברים בשעת התפילה שמונעים מבניהם להיות בני עולם הבא על ידי שלא שמים לב שיענו אמן.

חומרת עון זה יותר משאר העבירות

בספר יש נוחלין (בהג"ה) כתב מכל העבירות לא ראיתי לרוע כהנה [כדיבור בבית הכנסת ובית מדרש] לפי שבשאר העבירות כגון גזל, עריות, מאכלים אסורים וכויו"ב, בזה יצרו של אדם מתגבר עליו ומחטיאו, או שמתאוה לתאוות הגוף, אבל כדיבור אין שום הנאה אלא רק שמכוון למרוד במלכו ומושך על עצמו יצר הרע.

ועוד שבחטא זה הוא חוטא ומחטיא אחרים שאי אפשר לאדם לדבר לבד ללא חבר, **ועוד** שמזלזל בכבוד ה'.

איסור "השגת גבול"

דיבור בשעת התפילה דומה לאיסור השגת גבול של הקב"ה, שהרי נכנס לבית הכנסת שזה גבולו של הקב"ה ומדבר בתפילה, הרי זה כמשיג את גבולו של הקב"ה (ספר חרדים פרק טו אות קי).

מי בעל הבית של בית הכנסת שמדברים בו

אותם המדברים בשעת התפילה, גורמים ח"ו שהס"מ נהיה הבעל הבית של בית הכנסת ובית המדרש, וכל התפילות והתורה ח"ו הולכים לחיצונים (חת"ס בדרשותיו ח"ב עמוד שט, ספר קדושת בית הכנסת ובית המדרש עמוד קכו).

תוכחתו של הסמ"ק

הסמ"ק (סוף מצוה יב) כתב "יש לנו לעשות קל וחומר בעצמו כי אם הגויים שאינם מאמינים בכלום, בבית חרפות שלהם עומדים כאילמים כל שכן אנו כשעומדים לפני מלך מלכי המלכים.

תפילתו מתקבלת

אדם המכוין בתפילות ולא מדבר דברים בטלים מובטח לו שיתקבלו תפילותיו שנאמר (תהילים י ז) "תכין לבם תקשיב אזנך" (ספר חרדים פרק מז יג).

לגערור במי שמדבר בשעת התפילה

"השח בעת חזרת הש"ץ חוזר התפילה גוערים בו" (שו"ע קכד ז) **למנות שומרים** מן הראוי לכל קהילה וקהילה למנות איש חזק וירא שמים שתנו בידו שבט מושל לגערור ולהעניש בעונשים וכו' והטובים ובני התורה שבקהל יסייעו אותו במקצת ואז ה' יתברך ישמע שוועתם ויאזין תפילתם (משנ"ב קכד ס"ק כז, כה"ח פלאגי סימן יא לה).

הכרזה שתיקה יפה בשעת התפילה

במנהגי ק"ק וורמיישא (עמוד יא) כתב החזן מתחיל ברוך שאמר על גמירא וטרם שמתחיל מכריז השמש "שתיקה יפה בשעת התפילה".

תליית שלטים אסור לדבר בשעת התפילה

בליטא נהגו לכתוב על גבי לוחות, "אין לדבר בבית הכנסת", ותלו בבית הכנסת (ספר שיח צבי הובא בש"י למורא עמוד ע).

בחירת מקום בית הכנסת

ראוי ורצוי לכל אדם שיבחר לו מקום בבית הכנסת או בבית המדרש אצל אנשים יראים שאינם מדברים כלל בעת התפילה כי כאשר ישב בקרבתם יזהר יותר משיחה בתפילה ויתרחק מאלו המשוחחים בשעת התפילה (צוואת בית אברהם להחיי אדם).

להושיב בני אמניות זה ליד זה

כתב בס' אפיקי יהודה טעם נאה שהיו יושבים כל בעלי אומניות בפני עצמן דהנה אמרו חז"ל חזקה אומן שונא בני אומנותו ולזאת כדי לשמור על קדושת בית הכנסת שלא יבואו המתפללים לדבר זה עם זה תיקנו תיקון גדול שיהיו כל בעלי אומנות אחת יושבים זה אצל זה, דכיון שהם שונאים זה את זה ליכא למיחש שיבואו להשיח בשעת התפילה, ובכך היה תיקון גדול ונכבד לשמור על קדושת וכבוד בית הכנסת.

חינוך קטנים

"וצריך לחנך הקטנים שיעמדו באימה וביראה, והקטנים ביותר הרצים ושבים בבית הכנסת בשחוק מוטב שלא להביאם דהרגל נעשה טבע וגם שמטרידים לציבור בתפילתם" (משנ"ב קכד ס"ק כח).

זהירות של האר"י הקדוש

האר"י ז"ל היה נזהר מאוד שלא לדבר בבית הכנסת רק דברי תורה ותפילה, ואפילו דברי מוסר לא דיבר משום שחשש שמא ימשך ממנו לדברי חול (שו"ע האריז"ל קנא א, ערוה"ש קכא י).

להרהר בדברי תורה בשעת קדיש אסור מפני שצריך לכוון למה שהחזן אומר (מטה משה תיא).

עונש למי שמדבר בשעת התפילה בעירו של המהרש"ך ורבינו גרשום המהרש"ך כתב, שבמקומו מי שמדבר בבית הכנסת שמים אותו בחרם, ומשלם קנס כאשר יושת עליו, כדי שכל העם ישמעו ולא יזידון עוד (הובא בספר דברת במ עמוד כב, ספר קדושת בית הכנסת עמוד מא).

רבינו גרשום החרים את מי שמדבר בבית הכנסת ובבית המדרש (הובא בבאר הגולה יו"ד שלד ס"ק קכג).

תיקון למדבר בבית הכנסת

הרוקח (תיקוני תפילה) כתב מי שמדבר בבית הכנסת אפילו שלא בשעת התפילה צריך להתענות ארבעים יום וילקה בכל יום כדי לכפר על העוון החמור הזה ומכאן ואילך ישב במזרא גדול, ויתפלל בכוונה, ולא ידבר כלל בבית הכנסת.

צירוף למניין מי שמדבר בשעת התפילה

מעשה במקום אחד שהיו עשרה והיה אחד מהם מתפלל עימם ויש מהם שהיו מדברים בבית הכנסת בשעת התפילה ולא רצה להתפלל עימם עד שקבלו עליהם שלא לדבר (ספר חסידים תשפו).

מה זוכה מי ששומר פיו ולשונו בשעת התפילה

זוכה לדוב ברכות

כל מי ששומר פיו ולשונו שלא לדבר בשעת התפילה וקריאת התורה "הקב"ה ישמרהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה ויחולו עליו כל הברכות הכתובה בספר תורת משה רבינו וכל ספרי הנביאים והכתובים, ויזכה לראות בנים חיים וקיימים ויגדלם לתורה ולחופה ולמעשים טובים ויעבוד את ה' אלוהינו תמיד באמת ובתמים" (מתוך מי שבירך שחיבר בעל התו"ט).

נצחון במלחמה - "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" (שמות יד)

כשישראל נמצאים במצב של מלחמה אין דרכנו כדרך העולם ללחום בכלי מלחמה רק ה' ילחם לכם ומה הקב"ה מבקש "ואתם תחרישון" **מתי, בבתי כנסיות בשעת התפילה** וקריאת התורה, ולו היה הכלל ישראל נזהרים בזה כבר היינו נגאלים ונושעים מכל צרה וצוקה (מקדש ה' לרבינו יוסף די אוזידה תלמיד בעל מדרש שמואל, בית ישראל מגור).

סגולה לאריכות ימים

שיב"ה: ר"ת שתיקה יפה בשעת התפילה, אשר בזכות זה זוכים לאריכות ימים (רמ"ק - רבי משה קורדבירו).

כל אשר יעשה יצליח

הנזהר מלדבר בבית הכנסת. יראה זרע ויאריך ימים, וחפץ ה' ידו יצליח, ולא ימות לשחת, ולא יחסר לחמו, ולאחר אריכות ימים תנוח נפשו לבטח, ולא ירקבו עצמותיו, חוץ מאשר זוכה שהקב"ה שומע תפילות (ר' חיים פלאגי בספר תוכחת חיים פרשת תרומה).

יציאה לפני עלינו

שיחה בין ישתבח ליוצר – חוזר מעורכי המלחמה

בספר החרדים (פרק ז יג ד) כתב, שאפילו מי ששח בין ישתבח ליוצר אמרו בירושלמי (הובא בב"י נד ג), דעבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה.

אמירת "מזל טוב" לעולה לתורה

יש להקל באמירת מזל טוב לעולה לתורה בין גברא לגברא, והטעם: דהוי צורך מצווה (הגר"ח"ק הובא בספר תשובות הגר"ח"ק עמוד קט).

לימוד בשעת חזרת הש"ץ

ויש לגעור באנשים שלומדים בעת חזרת הש"ץ או אומרים תחנון ואפילו אם מתכוונים לסוף הברכה לענות אמן כראוי ושלא יהיה אמן יתומה לא יפה הם עושים לפי שאם הלומדים יפנו ללימודים עמי ארצות ילמדו מהם שלא להאזין לש"ץ ויעסקו בשיחה בטילה ונמצאו מחטיאים את הרבים (שו"ע קכד עו).

מי שלומד בשעת החזרה, מפסיד את כל הבקשות שבקש מהקב"ה (ווי העמודים).

ומתוך כך יתן החי אל לבו לעמוד שם [בבית הכנסת או בית המדרש] באימה ויראה ברתת וזיע ולא לשוח שום שיחת חולין חס ושלום מאימת השכינה השורה שם (פלא יועץ מאמר בית הכנסת).

מסופר שהרב רבי יעקב סופר בעל הכה"ח היה יוצא מבית הכנסת בתחילת אמירת עלינו ולא היה ממתין עד שהחזן יסיים והסיבה שחשש שמא יגש אליו אחר מהמתפללים ויצטרך לענות לו ולדבר בבית הכנסת וח"ו יגרום עיכוב הגאולה (הובא בספר קדושת בית הכנסת פרק ב עמוד טו).

איסור שיחה בשעת התפילה

ישנם ג' סוגי איסור שיחה בבית הכנסת

הראשון, יש מקומות שסיבת איסור השיחה היא מחמת הפסק.

השני, סיבת האיסור היא לפי שיש חובת שמיעה מהשליח ציבור ומשום חובת אמן.

השלישי, איסור שיחה מפני כבוד בית הכנסת (קונטרס מקדש מועט לבעל שו"ת להורות נתן בפ"ד עמוד לה).

ההבדל בין הסוגים

במקום שהשיחה אסורה משום הפסק אף דיבור של תיבה אחת נאסר ואף דיבור של קדושה בלשון הקודש אסור (משנ"ב כה"ק טו).

הבדל בין הסוג הראשון והשני לבין הסוג השלישי כי שני הסוגים הראשונים שייכים רק במקומות מסוימים בתפילה אבל הסוג השלישי שייך במשך כל התפילה.

מקצת מקומות שאסור לדבר או מחמת הפסק או משום חיוב השמיעה מהבעל תפילה וחיוב עניית אמן

כגון בין "ברוך שאמר" עד סוף שמו"ע" (שו"ע נא ד), חזרת הש"ץ, בין תפילת י"ח של יחיד לחזרת הש"ץ אלא לעניית אמן (משנ"ב קיא ס"ק י).

בין י"ח ובין נפילת אפיים, הטעם: שכך קיבלו חז"ל שאין התחינה מתקבלת כל כך אלא מיד אחר התפילה דכולה כתפילה אריכתא היא (לבוש קלא). ואם יש נפילת אפיים עד אחר תחנון (משנ"ב נא ס"ק יח).

בין שמו"ע לקדיש "תתקבל", והטעם: לפי שהקדיש חוזר על התפילה (פמ"ג"ד ככג משב"ז ט).

בין שמו"ע עד אחר "עלינו": כשמתפלל עם הציבור אסור לדבר עד שיסיים "עלינו" (א"ר נא ג).

דיבור בשעת חזרת הש"ץ

"עוון גדול הוא לשוח בשעת חזרת הש"ץ וגדול עונו מנשוא וגוערים בו" (שו"ע קכד ז) אפילו יש עוד ט' בלעדיו.

דיבור בין לחש לחזרה

חטא גמור לדבר בין שמו"ע של יחיד לחזרה, והטעם: כדי שלא להפסיק בין גאולה ויהיה היחוד שלם, ותפילת לחש ותפילת חזרה יחוד שלם בלא הפסק (חיד"א בספרו קשר גודל הביא בשם גורי האר"י).

